

TELEGRAFUL ROMANU.

Tel. graful ese de două ori pre septembra:
Duminecă și Joi'a. — Prenumeratunia se face în Sabiu la expeditură foie, pre afara la c. r. poste cu bani gata prin scisorii fraude, adresate către expeditura. Pretinu prenumerătunie pentru Sabiu este pre ann 7 fl. v. a. ar pre o jumătate de ann 3 fl. 50. Pen-

Nr. 2672/Scol.

Circulariu

câtra tóte inspectoratele districtuali scolari din intréga archidiecesă.

Conformu inaltului emis alu Esculentiei Sele domnului ministru reg. ung. de culte si instructiune publica, se aduce la cunoscintă a inspectoratelor districtuali scolare din intréga archidiecesă, ca investitoriul ambulant Alesandru Lukatsy fu denumită de inaltul ministeriu reg. ung. de agricultura, comerciu si industria de comisariu ministerialu pentru promovarea afacerilor privitore la scóelele de pomaritu.

Totu odata se face de strena datorintia tuturor organelor scolari, ca in casu de provocare, si intre limitele legali, se nu intrelase a dă mentionatului comisariu ministerialu ori ce deslusire in privintă a scóelorlor nóstre de pomaritu, precum si generalmente totu sucursulu putinciosu, in imprimire misiunei sele atât de salutara pentru binele publicu.

Sabiu din siedintă a consistoriului archidiecesanu că senatu scolasticu tie-nuta in 13 Decembre 1875.

Pentru Esculentia Sea dlu Archiepiscopu si Metropolitu.

Nicolau Pope'a m/p.

Archimandritu si Vicariu
archiepiscopescu.

Revistă politica.

De unu tempu incóce este Schmerling la ordinea dilei. Nu este vorba că dora Schmerling are sa vina iéra la putere, ci ca elu intr'o séra, acum de curendu, fiind la o petrecere a rostitu o cuventare séu toastu si a fostu intempinatu cu alte toaste. Schmerling ministrul de odinióra n'a desfa-siuratu dora vre-unu programu pentru viitoriu; din contra, fiindu era intre publicisti, a recunoscutu ca acum scie care este puterea presei. Din tóta intemplarea, carea a facutu atât a sgo-motu, ni s'aru parea că cuvintele unui deputatu cislaitanu Dr. Kopp, carele a incheiatu unu toastu cu cuvintele: „sa traiésca ministrul Schmerling“ au fostu cari au produsu sensatiunea, cu tóte ca si aceste se esplicara in urma, ca oratorulu intielese pre fostulu, nu inse pre fitoriu ministru. Multi voru fi crediutu dimpreuna cu noi cându au cetitu mai intăiu raportele locale despre cele petrecute, ca aceste au trecutu pentru totu-déun'a in domeniul eternitătiei. Dara nu trecuta nici 24 ore si dincuventarea lui Schmerling se incepura deductiuni multe si momentuose, deductiuni, ca in Austro-Ungari'a suntu agitatiuni pentru formarea unoru partide nòue politice si ea Austri'a ierasi tinde a se pune in fruntea Germaniei. In sensulu acestă din urma au alarmatu lumea foile guvernamentali din Berlinu. Viforulu provocatu si nutritu astfelui inca nu s'a asiediatu, elu si continua echulu seu in press'a din ambe capitalele imperiului nostru.

Miscările din Erzegovin'a incep a incomodá imperiulu nostru totu mai tare. Dupa „N. fr. Pr.“ in confiniulu militariu de mai nainte se simte fórtate sympathia pentru consângenii din Bosni'a si Erzegovin'a. Unii voru sa scie ca comisariulu Ujfalusy destinat pentru comitatulu Severinului este

Nr. 100.

ANULU XXIII.

Sabiu 18|30 Decembre 1875.

destinat pentru de a suprime sim-pathiele de acolo pentru insurgenti; altii inse susutieni ca comisariulu are numai sa alunge parerile contrarie statului si simtiemintele pentru deputatulu Traianu Doda.

Cestiunea orientale se desvolta astazi pe două cai diverse. Pre calea diplomatiei europene si pre cea a reformelor din partea sultanului. Si un'a si alt'a e pâna acum problematica. Cea dintăiu pentru modulu celu greoi cu care deslegă diplomati'a tóte cestiunile, si cea din urma pentru opusetiunea ce se pregatesce reformelor sultanului din partea musulmanilor.

Insurectiunea in Bosni'a si Erzegovin'a a raportatu si in dilele din urma victorii asupr'a turciloru.

Consistoriulu metropolitan din 1875.

I.

In 23—25 Oct. 4—6 Nov. a. c. s'au tienutu acestu consistoriu in re-siedintă a metropolitana.

Sciu ca publiculu bisericei nóstre cu séte au asteptat, a audí ce-va despre activitatea acestui foru supremu bisericescu, creatu prin stat. org. Asteptarea acést'a se justifica cu atâtua mai multu, cu cătu acestu foru este o institutiune noua in biseric'a nóstra si construata din unu aparatu asiá de greu incătu elu pré raru se pote intruni, spre scopulu activitătiei si alu chiamărei sele. Elu este compusu din barbati din 3 provincii bisericesci, are si elu 3 senate, in fia-care senatu suntu representate tóte eparchie, salarii nu suntu pentru bisericele suntu serace.

De aci se pote cunoscne nepracticabilitatea acestui foru — de ocamdata — incătu acel'a este chiamatu in judiciu a judecă si a decide finalmente cau-sele apelate.

Despre cuaflatiunea membrilor a vorbi (spre a completá materi'a) aru duce prea departe. De altmintrea la compunerea forurilor nou constituite in biseric'a nóstra nu s'au prea cau-tatu pâna acum cuaflatiunea.

Ajunge ceea ce scium ca intre membrii consistoriului metr. afara de episcopi, se afla presbiteri dela sate si orasie, mai cu séma de pre tem-pulu scólei vechi, se afla negotiatori, journalisti advocati — barbati demri de totu respectulu. Incătu si in ce mesura se afla poteri juridice si canonisti in acelu consistoriu se va vedé din tractatele ce voru urmá.

Lumea civilisata si ajunsa la culmea culturei moderne s'a indatinatu, a se ocupá de afacerile, conclusele si decisiunile corporatiunilor si forurilor in statu si a tractá in publicu despre acelea, a le supune inca si sub critic'a opiniunei publice. Nu voru fi multi, cari se nu tienă acésta datina fórtate salutarie, pentru ea produce progresu si indreptare.

Acésta datina, de a recurge la foru opiniunei publice, in biseric'a nóstra nu numai ca nu este necunoscuta, ci tocmai in ea recunoscuta si innascuta; căci constituirea bisericei nóstre este basata pre sinodalitate, in care forma se tractéza tóte trebile bis.; si apelatiile se admitu pâna la celu mai mare sinodu, care negresitu au supliniți pe foru opiniunei publice, ba-remu alu provinciei, din carea s'au constituitu.

Ore-care canonu apriatu reco-

mânda fetielorui bis., ca déca dela foru loru se apeléza la altu foru mai naltu, sa nu se supere (Can. 15 Sin. dela Cartagena).

Deci nu mi se va luá in nume de reu, cându si noi ne vomu serví de foruri mai nalte si in fine de foru opiniunei publice fatia de tinerulu foru supremu alu nostru; si concedem si altor'a a ne criticá si a ne indreptá parerile nóstre, incătu voru fi gresite.

Despre consistoriulu metropolitan din 1873 amu scrisu in „Tel. Rom.“ fără ai putea retină deplina multiamire. Cu consistoriulu din 1875 s'au schimbaturu incătu-va lucrul, nu dora in persoane, căci mai totu aceleau fostu; ci in cause resp. obiecte. Este dar de interesu, si acea sa vedem, ce progrese au facutu consistoriulu nostru metr. dela 1873 pâna la 1875, si incătu se deosebescu unul de altulu. —

Amu asteptat, ca din partea consistoriului insusi sa se publice conclusele aduse ací. De óre-ce acést'a nu s'au facutu, trebuie sa me restringu la unele casuri mai importante, cari dejá suntu cunoscute, si dupa natur'a loru nici ca poté remané necunoscute.

Consistoriulu metrop. s'au ocu-pat in vr'o trei dile, de cestiuni de principiu, si numai in ultim'a diua au ajunsu a decide causele ací apelate. Se fiu escusatu, déca dintre obiectele acestea de principiu culegu numai unele de natura juridica (mai tardi si administrativa), cari se cuvinu a fi sciute si cunoscute tuturor'a, că se nu cadu in ispira, de a fi suspcionat u de neobiectiv si partisanu. —

Intre principii s'au sulevaturu intrebarea: ca in casuri de delict si crime comise de cătra unu membru alu unui consistoriu, s'aru poté delegá altu consistoriu spre cercetare si de-judecare; séu se largimur intrebarea, ca in casuri de delict comise de cătra o persóna eclesiastica din o eparchie s'aru poté delegá unu foru din alta eparchia? si cine se delegă?

S'au decisu in principiu ca se pote face delegatiunea din partea consistoriului metrop. Decisiunea au urmatu in consistoriulu metrop. plenariu. Obiectul este nedisputaveru de natura curatului juridica.

Cum si de unde au aparutu acésta cestiune de delegatiune, că un'a din cele mai eminente intrebări in consistoriulu metrop. plenariu? nu potu scii positivu. Se pote inse presupune ans'a si sorgintele ei dela unu casu concretu.

Mai nainte de ami dă parerea juridica asupr'a conclusului amintit, trebuie sa premiu ca noi in jun'a nóstra conslitutiune bisericesca nu amu ajunsu inca pâna acolo, că se avemu o lege despre „delegatiuni in judiciu“, care se indigitează in statut. org. dispuse-țiunile generali p. VI. alin. ultima.

Si nimenea nu se va poté indoii, ca spre a poté justificá o atare delegatiune a altui foru, din alta eparchie, séu spre a poté transpunre puterea jurisdictionala a unei eparchii in alta eparchie asupr'a unui clericu supusul primei eparchii, se recere mai nainte o lege speciala, déca aceea se afla de lipsa.

In intrulu eparchiei, si anume cu privintia la forurile subalterne protopresi-terali, s'au observat in archidi-ecesă de multu uele reguli, dupa cari s'au delegatu in loculu uuui foru protopresi-teral altu foru de aceeasi pusetiune; inse — pâna la aducerea unei

tru celelalte părți ale Transilvaniei se pentru pro-vinele din Monarhia pre unu ann 8 fl. iéra pre o jumătate de ann 4 fl. v. a. Pentru priu, si teri-stre pre unu 12 1/2 ann 6 fl.

Inseratul se platește pentru întăla óra eu 7 er. si rul, pentru a dô'a óra eu 5 1/2, er. si pentru a treia repetire eu 3 1/2, er. v. a.

legi speciali — s'au facutu acést' numai din casu in casu. Câci consistoriulu archidi-ecesanu nu s'au tienutu de competinte a statorí principie generali in abstractu si in forma de lege, numai in casuri concrete obveniente, fiindu necesitatu, au fostu silitu a face delegatiunea ceruta dupa unele reguli, ce se observă pretutindenea in justitia. Au venit de es. de multe ori inainte, ca cutare scaunu propescu nu este compusu in sensulu stat. org. ci din rudenia in spiti oprite.

Este rationala o atare procedere in marginile eparchie la tempuri, cându lipsesc legea, si cându legislatiunea se afla de abiá in stare preparativa.

Pentru ca, de este o lege, aceea se aplică la casuri concrete asiá, precum suna ea. De nu este lege se astépta casulu specialu, si atunci se tractéza dupa norme adoptate in sfer'a justitiei preste totu. De óre ce insa in Octobre 1875 nu au esistat o lege despre delegatiune, urmează de sine, ca consistoriulu metrop. a adusu conclusulu seu fatia de unu casu concretu; căci afara de acést'a aru fi potutu face numai o lege, la carea nu este competinte. Iéra déca nu au avutu in vedere nici facerea unei legi, nici unu casu concretu, si nice aceea, că se pregetăscă vre unu proiectu in materi'a sulevata spre alu asterne congresului proximu, atunci aru insená numai: a idealisá. Ne potendu inse presupune asiá ceva dela forulu nostru supremu bis. urmează logice, ca a avutu unu casu concretu inaintea ochiloru. Numai ca procederea se vede a fi intórsa si in contr'a logicei, căci mainante s'a statorit u unu principiu fără a fi lege, si apoi s'au facutu cunoșcutu casulu specialu.

Fiinduca pentru tratatul nostru nu importă atât'a amenuntele casului specificu, cum au fostu in consistoriulu metropolitan, si fiinduca nu avemu nimica autentică despre densulu, pentru justifica-rea celor disce noi uâmu casulu numai in totalitatea lui, summariter.

Episcopulu Aradului acusa in persóna pre redactorele „Teleg. Rom.“ totu odata si asessoru consistoriului archid., pentru ca a datu locu in jurnalulu amintit u unei corespondentie „De sub Bucovină“, in carea se arăta vatemă persóna par. episcopu, fostu protopopu alu Branului, si cere a-se dă redactorele in judecata bis. si a-se delegă unu consistoriu din altă eparchie.

De este séu nu este vatemare in aceea corespondintia, nu este obiectulu, acestui tractat; ci pote fi altu judicielor de pressa.

Este intrebarea ca consistoriulu metrop. afla acus'a de fundata si opinéza, că acestu casu cade tocmai in cadrul principiului adusu, si asiá se pote delegă altu consistoriu séu foru din altă eparchie?

In casulu ca da, pentru tractatul nostru totu atât'a este, ca s'au efectuat u se nu acést'a parere a consisto-riulu metrop.

Marturisescu inse, ca o atare pa-re seclusu aru dovedi prea putină cunoscintia de legile viser. si ale statului. Nici form'a tribunului, in care s'a sulevat cestiunea nu este legala.

Este cunoscutu in de obste, ca in cause judiciali asupr'a unei persóna clericali numai forulu judicial

póte aduce concluse si acestu foru, în instantiele pâna astazi statute in biserică, după Stat. org., este numai senatul bisericesc, nu in se senatul plenar, unde siedu si asessori episcopi si asesori de scôle.

Totu asiá si inca si mai multu este cunoscutu, cumca vatemarea, ce i s'aru face unei persoane prin jurnalul său in genere prin presa, se tiene de competintia judecatorilor statului; si pentru atari delictelor de presa avemu tocmai in Sabiu tribunalulu juratilor.

Trebuie dara sa denegu competintia consistoriului metrop. de a se amestecă in atari cestiuni de judecata.

Dar' sa dicem ca póte consistoriul a procesu din acelui motivu, ca respectivul redactor aru fi totu odata si preotu si că atare este suspusu forului bisericescu.

Ei bine! voiu tractá mai la vale despre judecat'a pura bisericesca. Se deosebimara dela delictulu de persóna presumptivului delinquentu.

Dupa parerea ce au aparutu in consist. metrop. aru jacea delictului numai in aceea: ca s'au vatematu persóna prin corespondentia au bâ, său esista o vatemare de persóna, carea aru trage dupa sine pedépsa?

Trebuie sa scim, ca intre forurile statului si cele autonomistice esista óre-cari corelatiuni, după cari se marginesc sfer'a competitiei lor in obiectele, ce potu fi supuse ambelor foruri. Unu foru este competitenta a judecă in materi'a delictului, ier' cela-lalită asupr'a urmârilor in sfer'a sea.

Ce inconscintia se aru nasce de acolo, cându forulu bis. aru pedepsire inculpatulu pentru pretins'a vatemare, ier' forulu civil totu pentru atare fapta, l'aru dechiará cu totulu nevinovat! Său, s'aru putea intemplă, ca o atare persóna, căci este preotu, sa fia pedepsita, de 2 ori, de cătra 2 foruri, după 2 legi si in 2 forme, ceea ce nici legile criminali cele mai aspre nu concedu si asiá se aru puté crede, ca aru fi o pedépsa chiaru si acea impregiurare, cându imbraca cine-va dignitatea de presbiteru.

Suntu unele pedepsse duple, dara numai la aparintia, d. e. unu dignitaru pedepsitul pentru o crima civila,

vine a-si perde si dignitatea si oficiul, că urmâri, a pedepsie principali. Deci eu dicu, ca delictulu "vatemârei personali" amintit, si in acelui casu, cându l'aru comite o persóna clericala asupr'a altei persoane ierarchice, cade sub cumpetintia judecătii civili, si numai dupa sentintia acesteia póte intră cestiunea sub judecat'a bis., carea are a dispune despre urmârile sentintiei civili resp. criminale, in sfer'a bisericei.

Biserică nostra in atari relatiuni fatia de ingerintia legilor statului, totu-déun'a au respectatu aceste legi, si numai dupa sentintia condamnătore, urmata din partea judecatoriei statului, au pertractat in sfer'a sea cestiunea: ca ce urmâri póte aduce acea sentintia in biserică pentru persóna condamnata?

Asiá au practisat consistoriul nostru archidiecesan totu-déun'a in asemenea casuri, si asiá nu au adusu nici cându drepturile biser. in colisiune cu cele ale statului nici au pusu duple pedepsse pre inculpati.

Sa trecu si mai departe in critica ierului, si sa presupun chiaru si acelu casu cându se aru fi potutu pertractá si judecă cestiunea de susu in sfer'a bisericesca, adeca: Eppulu Aradului ridică actiune asupr'a membrului consistoriului archid. pentru óre-care vatemare a persoanei sele că actiune privată, si adeca dreadreptul la forulu de a 3-a instantia.

Form'a alicerei acestei actiuni chiaru cându ea s'aru si adusu la forulu judicialu, este d. a. döue puncte de vedere ilegală, un'a pentru ca acuzatorii radica actiune in forulu in

care elu este singuru membru, că episcopu, alta pentru ca acus'a se aduce deadreptulu la acelu foru, carele este chiamat a judecă numai in cause a pe late, (după §. 166 Stat. org.) pâna cându ací nu esista apelatiune si nu póte esistă inca.

Erá dar o mare erore cându aru fi primitu forulu metrop. acus'a spre pertractare si cându presidiulu o aru fi admisu la pertractare.

Mi se va obiectá póte, ca cererea par. Eppu actoru au mersu numai intr'acolo: că sa céra delegarea altui foru, din alta eparchia si acésta o poté concede consistoriulu metropolitanu. Intrebui: din care motive s'au cerutu delegatiunea si scoterea acusatului preotu de sub jurisdictiunea consistoriului seu? Acelea nu se sciu, eu celu putienu nu le cunoscu, si nici 'mi voru putea fi esplicable, pâna ce nu le voiu audi. Lasu inse acestea motive aici la o parte si voiu vorbi mai in urma despre ele, unde mi le voiu presupune tóte, căte numai suntu posibile.

Voiu inse aici se intru in meritulu cestiunei de delegatiunea altui consistoriu.

In tóte staturile civilisate moderne se sustiene maretu principiu alu asecurantiei personali, care fu numai in veaculu de mijlocu pre temporulu incusitiunei iesuitice ignorata, si adeca: ca nimenea nu se poté detrage dela judecator'a sea competenta, care principiu se exprima si in legea Ungariei art. diet. IV din 1869 §. 20. (vedi si conventiunea Romaniei din 1858 art. 7).

Prin acésta regula se restringe si dreptulu de delegatiune, carea prin urmare, numai in casuri forte pondere si expresu normate prin lege exceptionala (carea nu sufere interpretare lata) se póte admite in statu.

Dar' noi, cari nu avemu atare legi exceptionala, óre nu potem ceda in pericululu nesigurantiei si alu volniciei, cându ne admitemu orbisul, de a delegá in loculu unui consistoriu altu consistoriu din alta eparchia a rapí eparchiei dreptulu eminentu jurisdictiunalu, si a detrage pe o persóna clericala de sub judecat'a sea competenta?

Déca aru fi avutu membrii consistoriului metrop. din senatul judiciulu (căci cei-lalți au alta missiune) numai canónele bisericei nostra in vedere, nu aru fi potutu sprigni si nici aproba o atare cerere său opiniune. Canónele bisericei nostra, cunoscu si instituescu judecatorii ordinari si judecatori alesi (Juri).

Principiulu acesta mare si frumosu alu jurilor, pre care staturile lumene d'abia adi lu au adoptat cu bucuria. Biserică nostra inca din temporulu soborelor ecumenice si locali lu au statoritu si cu tota scumpete lu au sustinutu (vedi can. 9 Sin. ecum. IV, Can. 16, 27, 28, 36, 105, 111, 131 si 136 Sin. loc. din Cartagen'a), si lu au aplicatu chiaru si la judecatoriile biser. ordinari, atâtul pentru presbiteri si clericii cătu si pentru episcopii inculpati.

Fericitulu Archieppu si Metropolitul Andrei, celu mai eminente canonistu alu nostru, multu au sprignitul acestu institutu alu Jurilor si s'au adoperat a-lu practisá in fapta in archidiecesa pre cătu se potea.

Dela acestu tribunalu de judecatori alesi, precum nu se admite apelatiune asiá nici delegatiune in loculu lui nu se póte face, după natur'a lui.

Aru fi o materia forte frumosu si in sporiu bunu pentru biserică cându persoanele chiamate eclesiastice s'aru interesá de acestu materialu, spre a-lu face practicu in biserică nostra, acomandulu impregiurărilor.

In privintia forurilor ordinari bis. judiciali, canónele cunoșcu de atari foruri numai poterea episcopală in forma si no da la, adeca pre eppulu eparchiei cu comitetulu lui resp. consistoriulu, pe Metropolitanu cu epis-

copii lui — sinodu episcopeseu — si mai departe pe unu sinodu episcopal mai mare, ier' o delegatiune dela acestea foruri ordinari nu cunoscu canónele; si dintre acele si din prianti'a jurisdictiunei sustienu cu cea mai mare scumpete autonomia eparchielor, cându de atâtea ori repetăza, ca nici unu presbiteru său clericu sa nu se detraga nici prin vointi'a sea, nici prin sila de sub potesta si jurisdictiunea episcopului, resp. consistoriului seu.

Eata ce dispunu canónele biser. nostra in privintia forurilor judecatoresci si a cursului apelatorialu.

Can. Ap. 74 dispune ca Episcopulu invinuitu sa se judece de către Episcopii provinciei si de sinodu.

Can. 9 S. e. IV dispune, ca judecat'a intre clerici sa se cerceteze de episcopulu loru, său cu voia lui, de către cei alesi de parte; ier' cert'a intre clericu si episcopulu seu său altu episcopu sa se judece de sinodulu provinciei; ier' cert'a intre eppu si metropolitanu de către toti eppii metropolitanie.

Can. 131 d. Cartagen'a — cu privire la cursuri speciali — dispune, ca deca Episcopii judecatori n'aru fi din desebite eparchii atunci Metropolitanu locului de prigonire, cu invocarea loru, va dă si si va alege judecatorii. Sinodulu din Cartagen'a au alesu căte 3 eppi din fia-care eparchie că judecatori permanenti.

In fine dice Can. 118 din Cartagen'a: „ca unu eppi sa nu-si judece judecat'a sea.“

Can. 27. Sin. d. Cartagen'a supune pe eppulu pîrîtu judecatorii alesi si si sinodului universalu.

Acestea despre episcopii pîrîti. De alta parte inse orenduiesce si-nodulu din Cartagen'a, si adeca Can. 28, ca pre presbiterii, si diaconii pîrîti sa-i judece consiliulu episcopilor in-deplinitu prin cei alesi de pîrile invrajbite, din preuna cu eppulu pîrîtoru totu dupa formele prescrise pentru eppii pariti; ier' pre clericulu inferioru lu póte judecă si singuru episcopulu seu.

Can. 36 si 134 orenduiesc: ca presbiterii, diaconii si clericii déca se voru plânge asupr'a judecătiei (sentintiei) episcopilor loru, se voru ascultá si judecă de către episcopii vecini, alesi de densii (pariti) cu consensulu episcopilor loru proprii; ier' de ací voru puté apela la metropolitii eparchiei loru.

In privintia actiunei face can. 6 sin. II deosebire intre actie privata, cându cine-va pârîsece pre eppu in caus'a sea, pentru o vîtamare a persoanei sele etc. si actie biserică, cându pîrîtu au calcatu legea si ordinea bis. si orenduiesce, ca in casulu 1-iu se admite actie fără restrictiune, in casulu 2-le se restringe in cătu-va facultatea de actiunare.

In privintia procederii in judiciu este de observat, ca canónele pre-tindu ascularea pîrîtoru si stricta cer-cetare si dovéd'a pîrei; căci după sus-piciuni ce se nascu din sioptiri si vorbe nu se póte condamna nime (can. 6. a lui Teofilu) si chiaru cându cine-va aru fi marturisit u crima sea episcopului, apoi aru negă acésta, nici mar-turisirei singure a episcopului nu se póte dă credientu (can. 141 Cartagen'a).

Din cele arestate, urmăza dar':

- 1) Ca judecator'a bis. asupr'a persoanelor bis. este colegiala, consta din unu colegiu de episcopi, resp. persoane eclesiastice. Astazi consistoriul că se nascu curatul bisericescu (de sine in-tielegendu-se, ca nu potu fi compuse totu din eppi).
- 2) Ca pentru eppi incusatii este forulu primu sinodulu episcopilor

provinciei, său colegiulu tuturor episcopilor metropoliei; ier' a dô'a instantia unu sinodu mai mare universalu, si de se póte efectu mai inalta instantia exarchatulu si scaunulu patriarchal, (vedi Siagun'a Anthorismu pag. 51 si 55.)

3) Ca pentru presbiteri, diaconi si clerici prim'a instantia ordinaria este consiliulu episcopescu din provincia, resp. eparchia; astazi consistoriulu eparchialu că senatul bis.; ier' a dô'a consiliulu metropolitanu, astazi senatul bis. metrop. Astazi suntu introduse si forurile protopresbiterali, că instantie prime judiciale, cari inse se potu justifică numai cu impregiurările tempului si pentru usiurint'a justitiei bis. Si adi inse decisiunile acestor se asternu la consistorii din oficiu. Din contra acestea foruri protopresbiterali in privintia administrativa si rituala 'si au bas'a loru in canone (v. can. 25 sin. ocum VI, can. 99 sf. Valiile etc.)

4) Ca canónele bis. nostra pre-cum concedu pîrîtoru deplina libertate, a se supune judecatorilor alesi de ele, — juriului, — asiá permitu acesor' a, chiaru si in instantile ordinari, a-si alege său adauge judecatori cu consensulu episcopului si judiciului ordinari propriu si localu (vedi si Siagun'a Anthorismus pag. 47.)

5) Si prin urmare, ca pîrile pîrîte nici intr'unu chipu nu se potu subtrage dela judecatorile loru firesci, fia ordenari, fia alese. — De unde se vede, ca delegati'a său o atare delegatiune, de carea s'a ocupatu consistoriulu nostru metrop. nu este admisa, urmăza mai departe

6) Ca episcopulu nu-si póte judeca causa sea, si asiá in forulu, din care face elu parte, nu-si póte aduce acus'a sea.

7) Ca fără precercetare stricta si aducere de dovedi, nici o persóna eclesiastica nu se póte dejudeca.

8) Ca in biserică nostra se face justitia pre fatia, ier' nu in secretu.

Inca in primul sinod alu diecesei transilvane din an. 1850 (v. pag. 37) s'au otarit, a se tiené jurisdictia bisericei nostra dupa canone.

Mai vine a se aminti si acea regula fundamentala, prima de tóte legislatiunile; ca acusatorulu trebuie se caute pre acusatul la forulu acusatului (v. Comp. drept. Can. de Siagun'a § 424 si legile civili), dela care regula nici clericii nu se potu esimă.

Deci din cele dice concludu, ca parerile ivite in consistoriulu metrop. despre delegatiunea altui consistoriu eparchialu si procederea in privintia acésta când s'aru fi primitu aru fi fostu lipsite si de ori-ce fundamentu legalu — canonico, si aru fi potutu pune numai pedeci unei persoane ecclasticice, de a se bucurá de forulu seu si remedile de dreptu spre aperare.

Voiu inse se presupunu si aceea, ca — dupa cum vedem in legile statului — s'aru puté in principiu adopta delegatiunea si in biserică. Constatuzu inse ca in biserică nostra organizata dupa stat. org. aru fi forte marginita delegatiunea acésta imprumutata.

In unu tribunalu civilu d. e. potu siedea si rudenii lângă olalta, pâna cându in consistoriile nostra suntu oprite rudenile pâna la alu 6-le, resp. 4-le gradu (st. org. § 112). Mai departe unu asesoru consist. nu póte fi advocatulu pîrîtoru, presidiulu este celib etc. Inse trebuie se deosebimura intre recusatiunea judecatorului si intre delegatiunea unei judecatorii (foru, tribunalu).

Potu obveni si in consistoriile nostra atari cause in persóna vre-unui membru, cari nu-lu admitu a siedea la judecata d. e. o déca rudenie a sea este parte procesuanta.

Altu ce-va este delegatiunea forului. Se cautâmu numai legile civili, ce ne stau mai aproape. Dupa procedură Ungariei, ce este in valoare la noi (§ 57—59) se concede delegatiu-

nea forului atunci, cându pedecile prevedute în lege obvinu în persoña presedintelui forului, seu în atâtea persoane din asesori, incătu numerulu asestorilor neimpedecati nu ajungu spre aducerea unui conclusu validu. In atare casu are se premérga unu procesu despre delegatiune, in care se asculta ambele părți litigante.

Dupa procedur'a României (asemenea celei franceze) art. 256—273, se concede delegatiunea unui foru, cându un'a din părți va avé 2—3 ruđenii seu afini pâna la gradulu de veru in tribunale; si ací are se premérga unu procesu verbalu intre părți.

Suntu dara in dreptu a intrebá avutau consistoriulu metr. atari motive baremu pentru delegatiunea altui consistoriu eparchialu in loculu celui archidiecesanu in casulu mai susu amintit? Suntu părțile invrajbite né-muri cu membrii consistoriului archidiecesanu? Ba nu! Este presidiulu acestui consistoriu in vr'o causa de natura impedeceatré? Se mergu mai de parte. Óre sta consistoriulu acest'a sub vre-o liga? seu in óre-cari suspiciuni?

Nu voiu se insiru aici activitatea consistoriului archidiecesanu de sub Marele Archiereu Siagun'a pâna adi. Cetésca ori-cine actele lui si ale sinódelorù eparchiali.

Cá fiscalu si defensorulu legei la acestu consistoriu de 8 ani, amu avutu inse destula ocasiune a vedé cu ochii activitatea acestui consistoriu archid. si — respingu cu conscientia ori-ce in-vinuire seu suspiciunare asupr'a lui, unde i s'aru imputá vointia rea si nedreptă.

Incheiu dar' acestu tractatu cu acea observare, ca nu se cuvîne consistoriului metr. a face justitia ascunsă si neiertata si a lucră astfelu, cá cându se aru suspiciună unu foru intregu alu unei eparchii, si ca acel consistoriu au uitatu, ca in fruntea consistoriului archidiecesanu sta adi cá presedinte Archiepiscopulu si Metropolitulu actualu, si déca totusi s'au potutu tractá de delegatiunea amintita, apoi nici in conducerea acestui presedinte nu au potutu avé membrii cons. metr. incredere. Asiá nu vomu merge inainte; este putrejune in trupulu bisericei!

Voiu reveni la altu obiectu.
Sabiui in 5 Nov. 1875.

Dr. I. Borci'a.

Epistole dela tiéra.

Amice! Cu acésta epistola nu te voiu preocupa prin vorbe multe, nici voiu fi atâtu de pesimistu, cá mai na-
inte, fiindu-ca viu ati serie ceva cea ce mi place si mie; viu a vorbi cu numeri, cu matematec'a, cumca progresam.

Sciu eu, ca nu e bine a desgustá pre omu de totului totu si mai alesu in imprejurári de acelea cum se afla români din Austro-Ungaria in aceste vremi. Tocmai in aceste vremi ni-e de lipsa, pre cătu o viéta cu disciplina si cu ordine, pre atâtu mai multu o insufletire si incurajare.

Acestu scopu cum ai vediutu din prim'a mea epistola l'amu avutu in vedere.

Nici nu putémur urmá altu cev'a in revist'a vietiei nôstre sociali decâtua a delaturá regresulu si a ne indemná la progresu.

Amu fostu remasu in epistol'a treonta spre ati aminti ceva despre viéta scientifica literaria, despre viéta progresiva in cultur'a poporului nostru si despre distractii si petreceri.

La viéta scientifica literarie avemu dôue de observatu adeca opurile esite la lumina si sciintia cătu a inaintat? Vorbindu de acestea voiu avé in vedere si România.

La acésta cestiu potu dice ca nu mai potu luá in comparatie templu de inainte de a. 1848 ci pote in asemanare.

Opurile române, dupa repertoriul cronologicu de dlu insp. D. Iarcu arata unu progresu dela anulu

1848 incóce fatia de celu pâna atunci — considerabilu

Tóte cartile române cătu au esitu prin tipariu dela anulu 1550 pâna la anulu 1848 au numerulu 1797. Trei parti din ele suntu eclesiastice si două parti retiparite, celelalte profane.

Dela 1848 pâna adi (1875) in 26 de ani arata unu numeru de 3122 de opuri, cele mai multe scientifice isto-riche si de literatura.

In 26 de ani s'au facutu mai multu cá in 300 de ani. Summa opuriloru tiparite românesce dupa D. Iarcu e 4919.

Din acéstea, pre cătu le cunoscu suntu destulu de interesante o inie trei sute tiparite cu unele retiparite eclesiastice si cele mai noué dela a. 1848 incóce. Ore preotii nostri cătu voru fi avendu in bibliotec'a loru? Câte voru fi avendu inventatorii nostri din cele pedagogice?

Óre cătu barbatii nostri inteli-ginti, cari aru vré sa fia preste totu loculu in fruntea afaceriloru si natu-nale bisericesci si literare cări se in-desa pâna si la scaunulu presidiale alu unei asociatii literarie?

Pâna la 1848 inventatiile români erau universali in scientia. Lazaru era si pedagogu si architectu.

Astadi opurile ne arata ca avemu barbatii de specialităti. Scientiele na-turali, istorice archiologice din România suntu considerate si de alte asocia-ciuni literarie din Francia si Ger-mania. Scierile politice nu se mai potu compérá cu cele de mai nainte.

La noi abia erau in seculu acest'a pre la alu 3-lea deceniul „Fóia Duminei „Gazeta Transilvaniei“ si inca un'a. In anii trecuti s'au vediutu la noi 14 foi politice si in România 40.

Aici la noi in tempulu de adi cându diuarele s'au imbrancit ule a cadé, totu avemu 10 diuarie.

Voiu mai dice la acestea inca unu cuventu. Scientia inaintea, dara nu e hranita. Adeca, carturarii nostri nu o sustieni si asiá nici ei nu suntu hraniti spiritualu.

Bine aru fi sa caute a cunoscere fia-care in specialitatea sea si sa-si faca o biblioteca cătu de mica din aceste opuri. Indemnulu la lectura, s'aru tinde si la poporu.

Viéta progresiva in cultura la poporulu nostru român, de si nu e de admiratu, totusi ea este de consideratu. Acésta o arata scólele. Scólele de adi ale Romaniei nu se mai potu asemena cu cele de inainte de a. 1848.

România are — dupa Monitoriu — 2º universităti, 18 Gimnasii de căte 4 clase cu 6 Licee, 6 Seminarie organisate dupa Licee cu mii de scolari. 2º Scóle de arte, 2º de agricultura cu silvicultura 2º scóle de meserii 4 scoli de industrie cu 1060 scolari, 20 de scóle elementari (normali cu 4 clase) 4 scóle superioare de fetitie si alte multe scoli private.

In scurtu la o populatiune aprope de 5 milioane cu 2903 comune suntu 1086 de scóle si in 60 de Orasie suntu 262 de scoli; in care invatia: 7927 de copii si 4305 de copile.

Aci mi vine sa te intrebui ceva.

Amice! Spunemu de unde se eau datele statistice despre scóle, cá se aretu si cum stamu noi in Transilvania si Ungaria? sinódele nôstre dela 1869 n'au pututu dispune nici o statistica. Despre cele din Ungaria si din ordinarietele gr. cath. inca n'amu cettu nici unu numeru.

Un'a in generala totu o sustiu adeca: ca si poporulu nostru din Transilvania si Ungaria se afla in cultura progresiva, necomparabilu cu cea de inainte de a. 1848. Atunci erá ce era la Blajiu si la Beiusi.

Adi avemu 4 gimnasii. Institute teologice si pedagogice suntu pre lângă cătu episcopiele române scóle normali suntu vre-o optu. Scóla popularia putem dice cu sigurantia ca déca n'are fia-care comună parochiale, la doué comuni se pote societi un'a scóla.

Manualele de invetiatura si la noi, cá si in România suntu inmultite si dupa metodele pedagogice noué.

Cetitorii români s'au inmultit ule a lectura, si cei cari au invetiatu ceva uita. Inainte de a. 1848 ave icóna pamantului, ave agatangelu avé carti bisericesci, astadi mi se pare mie ca o parte din natiune a pré fugit ule a progresulu si partea cea mai mare a poporului, nu mai intielege ce scriu si cea ce voru carturarii lui.

Óre care socotela trebuie sa tie-nemu si la aceste scrieri.

In urma voiu aminti numai ceva la distractiile si petrecerile românesci.

Noi ori unde vomu fi adnnati, mas'a si traiulu bunu 'lu avemu in vedere.

Apoi toaste si vorbe late alte nimic'a.

La unii susu, la alti josu la poropu cartile si betia suntu mijlocele petrecerei si ale distractiei.

Distractele si placerele spirituali dupa progresulu facutu cu cultura lipsescu.

Raru aflu productiuni de cântari de conversari si de musica.

In România ce e dreptu pre cătu vei aflu alte, aflu si productiuni.

Acestea inca insufletiescu poropulu.

Astadata credu, ca aflu mai multa multiemire in epistol'a mea, o incheiu fara compleanta usuata si dicu iarasi la revedere. Y.

Bud'a-pest'a la Decembrie 1875.

Motto: *Scie Dumnedieu si Dom-nulu Murgu.*

Proverbu banatianu.

A fostu unu tempu, candu si romanu insufletit ule a spiritulu libertăti ce-i paré ca a resarit ule a pentru elu éra chiamat la actiune, tempulu epochalul dela 1848.

Cine nu conóce din tempulu acel'a pre domnulu Murgu? luciferulu de atunci'a alu Banatului, care éra programulu viu alu romaniloru banatieni, pre care atâtu-lu adorau, incătu lu portau pre umeri, poporulu român banatianu in insufletirea sea deshamá caii din trásur'a lui si se inhamá pre sine, asiá-lu portá in triumfu. De i se punea intrebarea: „cine se ne fia deputatu“? respunsulu erá: „dlu Murgu“ — „cine se ne fia fispanu“? (terminu banatianu care va se dica: comite supremu) respunsu: „dlu Murgu“ „cine se ne fia episcopu“ „dlu Murgu“ si tóte numai „dlu Murgu“. De

cumva nu pricepea vre-o intrebare grea se mangaiá cu eschiamarea „scie Ddieu si dlu Murgu“ si de cumva i se facea vr'unu bine dicea; „Multiamescu lui Ddieu si dlu Murgu“ si ast'a credintia intr'atâ'a se inradecinase in poporu, incătu astadi este proverbu in Banatu: „scie Ddieu si dlu Margu“ si „multiamescu lui Ddieu si dlu Murgu“.

Negresitu multu a contribuitu la inradecinarea acestei credintie si impregiurarea ca dlu Murgu erá in cunoștințe cu unu capu mai inaltu decâtua contemporanii sei, daru necontestaveru mai multu de cătu tóte ambițiunea dlu Murgu care tóte elu le scia mai bine, si neespliavera natura a banatianului care jöra in cunintele profetului seu pâna-lu duce la estremitate, dara nu-lu urmáza in fapta, ci lu parásce in midiloculu prapastie.

E bine! si ce s'a intemplatu cu gigantele dela 48? S'a urcatu pré susu, si intre elu si poporu — basa — nefindu legatura scara naturala, n'a potutu descinde fără vatemare, ci vi-forulu la care elu nu se cugetă la trentit ule a pamantului, mai diosu decâtua erá candu a inceputu a se urcă; poporulu care lu adorá la 48, nu lu cunoșcea la 61, elu, idolulu, atotsciutoriulu dela 48 erá fericitu ca printre muntii Budei potea culege ierburile de pre sinulu maméi eterne, si a desparutu că unu botanicu modestu, iéra poporulu nu i a pastrat alt'a decâtua

proverbele citate cari adi numai gluma le mai folosesce.

Unu preludiu acest'a on. cetitori, carele pote ca multi nu-lu voru aflu in necsu cu cele ce voru urmá, pre carele inse mi l'au dictat primele impressiuni a celor ce le vedu si cetescu astadi in „Albin'a“ cari inse suntu efluentia naturala a directiunei si tacticei ce de ani urmáza acestu diurnal, — daru carea tactica mi-aru placea sa mi o potu esplicá din motive naturali subiective mai multu decâtua din intenținea rea.

Sciu ca me espunu la espectora-tiuni si aspre apostrofări din partea domnului redactore alu amintitei foi, me supunu inse bucurosu la acestea, mai bine se suferu eu decâtua caus'a, cu apostrofările d-niei sele si asiá suntem dedati toti romanii *cari ni luăm curagiulu a cugetă* dela micu pâna la mare, acum'a inse este supremul tempu cá sa-si auda d-sea si unu cu-ventu sinceru dela unu omu care nici nu-i invidieaza nici nu-i detoresce niciu, dara care se intereséza si lupta pentru cau'a care cugeta ca lupta si elu dupa poterile sele baremu cu atât'a credintia cu cătu lupta elu, de-si cu alte mijloce.

Este vorb'a de comentariulu, cu care publica dlu Babesiu in „Albin'a“ de adi Nr. 77 discursulu si propunerea mea predată in siedint'a dela 3 l. c. a dietei Ungariei referitoria la sub-ventiunarea gimnasiului de Brasovu cu 5000 fl. pe anu.

Este lucru subiectivu de cumva in discursulu meu, fatia de suspicio-nările cu cari erá banuitu gimnasiulu nostru de Brasovu pentru primirea sub-ventiuniei dela România aflu cine-va numai cererea ajutoriului dela statu séu mai aflu si alta ce-va; precum si acea este luerulu convingerei individuali, de este *mamelucia, servilismu si ingenunchiare* naintea despotiloru a vorbí astfelu in sinulu *partidei dela potere*, — este in man'a publicului discursulu, judecă fia-cine dupa a sea convingere.

Inse a se indoii in onestitatea in-tentionei mele fara nici unu temeu, a aduce in jocu persoane la cari ei n'amu facutu nici o alusione si preste totu a scorni cá din seninu *faine alarmatorie* *despre pericoli ne existenti si dupa dlu Babesiu provocati prin pasiulu meu* — nu este arma onesta, nu este demnu de unu barbatu care 'si aroga rolulu de conducatoru si care pretinde că toti ómenii de omenia se jöre in cu-vintele lui.

Dár' cá sa fiu priceputu lasu sa urmeze aci cuviatele dlu Babesiu:

„Cu placere primiramu propunerea domnului Cosm'a intru interesulu gimnasiului nostru din Brasovu, pen-truca din fapt'a, ca acea propunere se face din taber'a „liberale guvernamente“, si se tramise comisiunei finan-ciari spre a-si dá opinionea — mai departe din aceea, ca — *precum ni se sioptea*, chiaru se manifestase plecarea celor dela potere, de a aretă românilor macaru atât'a bunavointia că sa li sprinchesca cu 5000 fl. acelu gimnasiu — la intrevenirea unor barbatii atâtu de devotati că si dlu dep. Part. Cosm'a si că si *Presântitulu Metropolitulu alu nostru Mironu*, la carele se face alusione! din aceste considera-tiuni — dicem nu poteam a nu pune pretiu pre pasulu dlu Cosm'a.

Dar o patrampu!“

„In locu de folosu de castigu pentru gimnasiulu din Brasovu tocmai contrariulu iesi, pericolu si dauna pentru seminarulu archidiece-sanu din Sabiu!“

„Comisiunea financiară adeca numai respins propunerea dlu Cosm'a, — ci luă forte satisfacta la cunoștinția declaratiunea *nău* ministru *Trefort* cumca: va *„ne conditiunea neprimita de brasovani si seminarulu archidiecesanu suventionat“*, cerendu in-fluintia guyenului magiaru la aplicare profesorilor, si decă acésta condi-tiune *nău* s'aru primi, i va detrage si

acelui seminariu subventiunea acordata de M.-Sea (cu 25 mii fl.) inca la 1863/4..

„Eata cum oficiosulu „Hon“ ni descrie intemplarea din comisiunea financiară :

„A urmatu motiunea deputatului Parteniu Cosmă pentru subventionarea gimnasiului român din Brăsioru cu 5000 fl. Guvernul informandu, ca acelui gimnasiu a avut acesta subvențiune, și a pierdut o parte din comisiunea financiară, — tolă refusa de a respectă îndrepătătia influență a guvernului, la numirea profesorilor, — în urmă acestei informații propunerea lui Cosmă s-a delaturat. Amintindu-se, că sub acesta-si punctu de vedere cade **si scola mare româna din Sabiu**, care si ea se bucura de subvențiune dela statu, — guvernul dechiară, că si fatia de acestu institutu va pretinde dreptul de influență a statului, si déca va intempiș impedeare, va face reportu la dieta, ér subvențiunea va detrage-o, — ceea ce se si primă cu viua placere ! — Dupa acésta se votara in unanimitate 45,000 fl. pentru ajutorarea honvedilor dela 1848/8 .. . . . .

Va sa dica: Dlu Babesiu n'a vrutu, dar „n'a potutu a nu pune pretiu pre pasulu meu“ pentru a crediutu ca va avut rezultatu bunu pentru gimnasiul nostru din Brăsiovu la intrenirea unor barbati — partidei „liberale guvernamentale“ atât de devotati că mine si „că si Présântitulu Metropolitulu alu nostru Mironu, la carele se face alusione.“

Cu ce dreptu si pe ce basa aduce dlu Babesiu in necsu cu pasulu meu persoană Metropolitului? A comunicat d-sea si discursulu meu, unde este acolo alusione la Metropolitului?

Nici din testu nici printre sire nu pote d-sea ceti o astfelui de alusione. — Cine-lu cunoște inse si-lu pricepe cumu-lu pricepu eu, acelă indată-i află motivulu in celea ce le scôte din anima sea si le dice mai la vale, unde — pasului meu i atribue — o mare nenorocire, care are se atinga *institutulu clericalu care este lângă Metropolitulu*, apoi pentru acelu reu trebue facutu respundietoriu pe Metropolitulu, pe care d-sea nici intr'unu numru alu „Albini“ nu pote sa nu-lu atingă fără nici o cauza si se negașe multu, pentru a Présântia Sea nu-lu află demnu că sa se incurce in polemii diurnalisticce cu elu, ci-lu ignorăza.

Dar pentru Ddieu, de unde atrubuese d. Babesiu pasului meu *periculu pentru dotatiunea seminariului archidiecesanu?*

Deduce-o d-sea acésta dora din *impressiunea rea ce aru fi produsu discursulu meu in camera?*

Nu! pentru a dlui, de cându i lipsesc mandatulu nu cercetăza cameră, nici raportorul n'are acolo, — apoi déca i s'aru fi si sioptit — pentru a precum se vede din comentariulu citatu — sioptitori totusi are, — déca i s'aru fi si sioptit, dicu — *impressiunea din camera*, aceea nevenindu-i la socotela nu o aru comunică.

Au dora de acolo, ca cu ocasiunea pertractării in camera alalta-ieri matadori de primă mâna cum e primulu pedagogon de specialitate Molnár Aladár, financiaru de specialitate Wahrman, ministrul presedinte Tisza, si referintele comisiunei financiare Ordódy se sculara că sa-mi combatutu argumentele si nu se delasara la personalitate, ci prin sofism si escusări se nesură a detrage din valoarea reală a aelor, ce inse nu li succese?

Nu! Pentru ca scie elu bine, cumca in parlamentu a fi combatutu de matadori eor nu de nisice catialandri — este onore.

Au dora din resensulu ce l'aru fi produsu pasulu meu in diurnalistică magiară — carea si ea si-a capetatu unu picu de infruntare meritata?

Nu! Pentru a acésta, déca nu i-a venit la socotela recunoscerea adevărului, si nici materialu de satirisatu n'aflatu, a avutu prudentia a tacé.

Au in fine dora din cuprinsulu discursului meu?

Astă nu o cutéra, pentru a cursulu este in mană publicului, si se teme ca nu i-aru crede nici chiaru cei mai adicti adoratori.

Trebue se fia altu motivu dara.

Dlu Babesiu comunica presumatul isvoru — referat a diariului „Hon“ despre pertractarea cestiunei in sinulu comisiunei financiarie.

Unu simplu moritoriu inse, unu omu cu minte liniscita, seriosu, care nu cerca nodu in papura, nici chiaru in casulu de cum-va traducerea aru fi genuina, precum nu este — nu pote afă in referat a citata basatu alarmulu dlu Babesiu.

Ce dice „Hon“? Dupa ce enaréza causele, pentru care nu s'a primitu propunerea mea, trece la altu objectu si dice: „Felozatván hogy ugyanezen szempontok alá esik a szébeni román fótanoda is“ etc. va se dica pe romanesce „Amintindu-se ca totu sub acestea consideratiuni cade si scola superioara romana din Sabiu“ etc.

Domnul Babesiu, care fără bine scie cum-ca terminulu „fótanoda“, „scola superioara“ nici in limbă magiara nici in cea română n'are nici o insemnătate, pentru-ca nu esiste astufeliu de institutu nicairi in lume, ci pretotindinea terminulu „fö“ „superioru“ se intrebuintează lângă numele unui institutu specialu care că intregu esiste si ca „inferioru“ „al“ p. e: „Fögymnasium“ facia de „algymnasium“ „gimnasiu superioru“ „gimnasiu inferioru“ „föreáltanoda“ „alréáltanoda“ „scola reala superioara“ „scola reala inferiora“ etc. — cercându nodu in papura, numai că se pote trage institutulu nostru clericalu in combinație cu intentiunea sea resbunătoria — profitéza de unu terminu inventatul de domnulu Desseanu si eternisatu in protocoolele sinodului Aradani falsifica pre cuventulu „fö“ in „nagy“ si eschiama in „bravo! arma escelenta! „scola generala română“ nu esiste, cu astă nu potu agita, dara esista in protocolulu sinodului aradani „scola mare“ a lui Desseanu, in acésta se află in teoria: gimnasiu cu 8 clase, scola reala, scola comerciala, academia de drepturi, scola agronomica, preparandia si „theologia“, — in Sabiu inca avemu din tóte acestea institutulu pedagogico-teologicu, hai sa-lu botezu „scola mare“ apoi te uita la efectu!

Dictum, factum, deliberatum!

Vedi asiá se facu articulii sensationali.

Dar' sa ierte dlu Babesiu, domni'a sea aru trebuí se puna mai mare pondu pe cuvintele-si cele cu atâtă arogantia si pretensiune aruncate in lume, — apoi pușetiunea, nu ce si-o aróga, dara care faptice o occupa in biserică nôstra, că membru alu sinodelor, consistorielor delegatiunilor si congresului nostru bisericescu, ne indreptatiesce ca nu numai se astepțam, dar' sa pretindem dela densulu seriositatea si ingrigirea cea mai matura si scrupulosa fatia de interesele noastre bisericesci, ear' in cestiuni de natura delicata totala infrenare a veninósei sele limbe si preste tóte discretione.

Scie bine d. Babesiu cum-ca terminulu de „scola generala din Sabiu“ este numai o gresiela a rapportorului „Hon“ in locu de „scola reala superioara“ sasescă din Sabiu, — care numai din superficialitatea cu care tratéza rapportorii straini causele noastre provine, pentru-ca a cetitu domni'a sea si rapportele celoru-lalte diurnale din capitala, cari tóte a comunicatu per tractarea comisiunei financiare precum „Pester Lloyd“ „Pesti Napló“ „Ellenor“ „Kelet népe“ „Nemzeti hirlap“ „Magyar Uj.“ és „Egyetértés“ etc. etc. si la loculu amintit in tóte a fostu

vorbă de scola reala superioara sasescă din Sabiu, — inse pre tóte le a ignorat, numai unică gresiela a lui „Hon“ o esplotáza.

Apoi déca dsea intr'adeveru se intereséza de o cauza atâtă de ponderosa bisericescă, nu avé d-sea datorintia a se informă din fonte siguru despre cauza? si acésta i era fără usioru, ca in tóta diu'a convine cu ómeni cari lu puteau informu pe deplinu.

Ba dă! Inse nu acésta e lucru principalu la pretinsulu nostru conductoriu, ci resbunarea si asta patima intr'atâtă lu orbesci in cătu, nu vede nici cause nici persone, apoi contându la credulitatea aderintilor sei, pre cari i tiene in amagire cu frase mari, termini mistici, precum; „**Noi scimus** si potem pentru-ca scimus ce scimus, „**am prevedutu noi acésta inca cu ani inainte, luati a măna numai numerii cutari ai Albinei,**“ apoi „**ni am preverutu vederea ochiloru pentru natuine,**“ „**scola nostra de 30 de ani**“ Atâtea si atâtea mii de fl. amu câscigatu noi natuine“ etc. nu se sfise a-si basă alaramatōiele asertiuni pre scornituri malitiōise numai că se produca efectu.

Asiá a facutu si de astadata.

Sentindu cumca reportulu din „Hon“ nu e de ajunsu că pre acelă sa-si baseze reclamulu cîteză nesci impregiurări cari acolo de felu nu se cuprindu, — si că se crădia cineva ca elu trebuie se „scie ce scie“ se pune si specializă. Éca asiá:

Comisiunea financiară luă fără satisfacuta la cunoștinția declaratiunea dlu ministrul Trefort cumca va pune conditiunea neprimita de brasoveni si seminariului archidiecesanu subventionat, — si déca acésta conditiune nu s'aru primi i va detrage si acelui seminariu subvențiunea acordata de M-sea (cu 25 mii fl). inca la 1863/4.“

Grava declaratiune, numai acea e norocire cumca intréga intregutia este o scornitura góla.

Ministrul Trefort n'a fostu de fată cându sa pertractatu causă a acésta in comisiunea financiară: asiá dara n'a potutu face nici o dechiaratiune.

Causă subvențiunei seminariului archidiecesanu n'a venit pre tapetu; asiá dara pretins'a amenintare n'a potutu privi pre seminariulu archidiecesanu.

Fără iéca ce a fostu: membrulu comisiunei fin. Moricz Pál spriginindu propunerea mea a motivat-o si cu acea, ca scola reala superioara din Sabiu inca e confessională si se subvenționă, la care i-sa reflectat nu prin Trefort care n'a fostu de fată, ci prin Tisza ca acea exceptionalminte este asigurata in astă privintia pre 12 ani, cu anulu acelui spira acei 12 ani, si de ací incolo si sasiloru inca li se va pune conditiunea cunoscuta, carea decumva nu o voru primi li se va denegă si loru subvențiunea.

Acésta dechiaratiune apoi au comunicat-o foile care mai ampla care mai manca, după cum au ajunsu a se informă flusturatii de rapportori, cari pândescu deputatii cându esu din comisiuni pre coridoru si abiă astépta se scotia din ei căte o scire care nu mai decătu o punu pre harthia si o tramtut la tipografia.

Dara dlu Babesiu că vechiu diurnalistu si fostu deputatu cunoșce aceste apucaturi a rapportorilor si pre bine scie cătu pondu are se puna pre ele.

Ma scie elu si mai multu, scie bine adeca, cumca dotatiunea seminariului nici cându nu vine că atare la bugetu, si cumca acea proprie nici nu este dotatiunea seminariului ci a bisericiei carea se acopere din cele 100,000 fl. care in fia carc anu se votéza pre séma bisericiei gr. or. precum se votéza 99 mii pre séma bisericiei gr. cath. 101 mii pre séma bis. reformate, si in proporție ceteava mii pentru cea unitaria si altele pentru cea israelita, — si este tréba interna a bisericiei a consistoriului cum

va distribui sumă ce i se pune la dispositiune, dara scie dlu si acea cumca teologă nu se considera prin lege de scola elementaria carea i face statul concurentia, nici de scola media carea este datoriu statului se redice si pentru nationalitate, — si in fine dlu care din murgitulu diminetiei pâna la celu de sér'a, totu prin jurnale spicuesc negresitu a cetitu si acea, ca cu ocasiunea pertractării bugetului ministeriului de culte in comisiunea financiară la positiunea „dotatiunea bisericelor“ in care se cuprind si a nostra, deputatul Wahrman a facutu propunerea: că din punctul de vedere alu economisarei inaugurate sa se detraga si dela biserică 10%, — la care chiaru ministrul Trefort s'a opus dicându, cumca nu se pote, pentru-ca clerulu si bisericile respective si mai cu séma cea română atât de reu suntu provechiute materialmente, in catu, decumva aru fi possibilu dotatiunea acésta aru mai trebui urcată.

Acésta inse nu i-a venit la socotela si n'a luat scire de ea.

Reclamulu dlu Babesiu deci nebasandu-se pre adeveru este o insinuatiune malitiōsa, care naintea celuia ce-i cunoșce si pricepe limbă, dovedește pre deplinu si intențiunea si dorintă lui.

De-si se preface ca-i pare reu de nereesirea propunerei, totusi se vede din manieră din expresiunile dlu Babesiu, cumca s'aru fi superatul déca reiesiea si-i pare bine ca asiá s'a intemplat cu s'a intemplat, ma chiaru repróba pasulu meu.

Dar apoi déca nu se afă nimene in cameră Ungariei care fatia de gimnasiul din Brăsiovu in situatiunea lui de astazi se pretinda dotatiunea receruta, cine aru fi strigatu ca „lipsesc omulu“? Totu acelă negresitu, care cu ocasiunea infiintării universitatiei din Clusiu strigă „ca nu este omulu“ in dieta — pentru densulu nu era a colo cu tóte ca atunci mai erau inca baremu doi ómeni, pre cari si elu i stiméza, dnii Mocionesci.

Dar tóte acestea tréca ducase, — este inse altu reu in fapt'a dlu Babesiu, a cărui urmări nu se potu prevede.

Este sciutu adeca, si o scie si dlu Babesiu fără bine, cumca guvernul unguresc a avut scire din capulu locului despre subvențiunea dela București a gimnasiului nostru din Brăsiovu, inse nu numai i-a datu pace, ci inca si mediocritate administrarea ei la loculu seu, si numai impinsu de opinionea publica magiara, produsa prin insinuarea jurnalistică, carea numai cu ocasiunea desbaterei asupră acestui obiectu in cameră Romaniei a devenit la cunoștință ei a fostu silitu se interdica primirea subvențiunii, — pentru a jurnalistică magiara pretindea si pretinde fără difrentia de coloare politica — guvernul i vine bine la socotela a se areta tare.

E bine! dlu Babesiu nu este multitiamit cu atâtă taria?

Este prudente, este lucru romanesc a nu trage contu la impregiurări, si in torintele acestu iresistibili in molochulu acestu nesatiosu a mai aruncă si alte institute naționale?

Au scie dlu Babesiu ce face au nu scie!

De cum-va scie? este pecatosu.

De cum-va nu scie? este de compatimitu, inse fia-care din acei ce-i vedu potinurile are datorintia a-lu infrenă in orbi'ea sea, pentru a daună cade in cont'a nației.

Fapt'a d-sele este o denunciatiune. Si acésta este causă pentru care mi-am tienut de cea mai santa datorintă a parasi tacerea fatia de elu, care avandu armă cea mai potintă la disputa, pre toti cari au cutesat a afă vr'o gresiela in faptele d-sele i-a trasu in noroiu.

Parteniu Cosmă.